

ERZİNCAN TARİHİ

3. CİLT

ERZİNCAN TARİHİ
CİLT III
“YENİÇAĞ DÖNEMİNDE ERZİNCAN”

Editörler

Doç. Dr. Süleyman LOKMACI

Dr. Arş. Gör. Fatih ÇİÇEK

Bu kitabın tüm hakları Erzincan Valiliği ve
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir.
Kitapta yer alan bölümlerdeki tüm sorumluluk yazarlarına aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Haberleşme Adresi:

Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Atatürk Mahallesi Kültür Merkezi

Barış Manço Park İçi

Telefon:0 446 214 30 79

Faks:0 446 214 80 22

E-Posta:iktm24@kulturturizm.gov.tr

Erzincan Valiliği Yayınları

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Yayınları

ISBN: 978-975-17-4615-3

Erzincan-2020

BİR TARİHÇİLİK YAKLAŞIMI: TURSUN BEY'İN *TARİH-İ EBÜ'L-FETH'İ* (1488) ÜZERİNDEN 1473 OTLUKBELİ SAVAŞI OKUMASI*

Prof. Dr. Kenan İNAN**

Giriş

Bu bildiriye sunmaktaki amacımız klasik dönem Osmanlı tarih yazarları ve eserlerinin önemini bir defa daha vurgulayarak tarih çalışmalarında yeteri kadar yer verilmediğini düşündüğümüz bu kronikler üzerinde genç araştırmacıların çalışmasını teşvik etmektir. Otlukbeli savaşı hikâyesinin takip edildiği Tursun Bey'in *Tarih-i Ebü'l-Feth* adlı eseri yazılış ve eserin oluşturulma özellikleri ile çağdaşı olan Osmanlı kroniklerinden farklılık göstermektedir. Eserin bu özelliklerine tarihçinin hayat akışı büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Yazarın eserde yer verdiği olaylara yaklaşımında Tursun Bey'in Divan Kâtipliğini yaptığı Vezir-i Azam Mahmut Paşa'nın büyük etkisi vardır.

Otlukbeli Savaşı Öncesinde Osmanlı-Akkoyunlu İlişkileri

Sultan II. Mehmet 1451'de hükümdar olduğunda karşısına hasım olarak Karamanoğlu İbrahim Bey çıkmış, ancak üzerine yapılan sefer neticesinde barış istemişti. Bu zamana kadar diğer Anadolu beyleri, Balkan Devletleri, Venedik ve Haçlı kuvvetleriyle olan ittifakları Karamanoğullarına umdukları faydayı sağlamamış bunun üzerine doğuda Akkoyunlu Uzun Hasan ile Osmanlı aleyhtarı bir ittifak arayışına girmişlerdir.¹ Karamanoğlu İbrahim Bey otuz dokuz yıl hüküm sürdükten sonra 1463 yılında öldü. Ölmeden az evvel yerine veliaht olarak büyük oğlu İshak'ı bırakmıştı. İbrahim Bey'in diğer oğulları Pir Ahmet ve kardeşleri bu karara karşı çıktılar. İshak Bey, Pir Ahmet'e karşı koyamadığından Memluk Sultanından yardım istedi. Memlukulardan fiili bir yardım alamayan İshak, Akkoyunlu Uzun Hasan'ın yanına gitti. Onun desteğiyle Karaman'ı ele geçirdi. Bu defa da Pir Ahmet Osmanlılara müracaat ederek yardım istedi. Pir Ahmet bir kısım topraklarını Osmanlılara terk ederek Sultan Mehmet'in himayesini istedi. İshak Bey de Padişaha başvurarak bir kısım yerleri vermek suretiyle desteğini almak istediye de vermek istediği yerler Osmanlı toprağı olduğundan teklifi kabul edilmedi. Sultan'ın karşı tekliflerini de İshak Bey kabul etmeyince Osmanlılar Pir Ahmet'i destekleme kararı aldılar. Antalya Sancak beyi Köse Hamza Bey desteğinde Karaman'a giren Pir Ahmet İshak Beyi yendi. İshak Bey Uzun Hasan'ın yanına gitti. Pir Ahmet yapılan yardım karşılığında Akşehir, Beyşehir, Sıklan Hisarı ve Ilgın taraflarını Osmanlılara bıraktı.²

Pir Ahmet 1465 yılından itibaren kardeşi Kasım Bey'le uğraştı. Onu da Osmanlıların yardımıyla yendi. Daha sonra Osmanlılara terk ettiği yerleri almak için kendisine

* Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu (26-28 Eylül 2019) Bildiriler Kitabı.

** Avrasya Üniversitesi Rektörü.

¹ İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, 4. Baskı, Ankara 1983, s. 87-89.

² N. Atsız, "Aşıkpaşaoğlu Ahmet Aşık Tevârih-i Al-i Osman", *Osmanlı Tarihleri*, İstanbul, 1949, s. 213-214; M. Tulum, *Tursun Bey Tarih-i Ebü'l-Feth*, İstanbul 1977, s. 129; İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Haz. Ş. Turan, Ankara 1991, s. 236-243; F.R. Unat, M.A. Köymen, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*, II. Cilt, Ankara 1957, s. 771-777.

müttefik arayışına giren Pir Ahmet Uzun Hasan'dan yardım gördü. 1469 yılından itibaren de Osmanlılarla mücadeleye girmiş olan Venedik, Papa, Napoli, Macar, Arnavutluk ve Rodos şövalyeleri harekâtından faydalanmak istedi. Pir Ahmet'in 1466'da Osmanlılara muhalefeti üzerine Padişah bizzat Karaman seferine çıktı. Pir Ahmet Larend'e kaçtı. Kevele kalesi ve Devlet merkezi olan Konya şehri alındı. Veziri Azam Mahmut Paşa Pir Ahmet üzerine gönderildi. Pir Ahmet yenildi. Sefer sonucunda Konya ve Larend'den bir kısım ahali İstanbul'a nakledildi. Karaman valiliğine Manisa Sancak Beyi Şehzade Mustafa getirildi (1466). Karamandaki huzursuzlukların bitmemesi üzerine 1468'te Rum Mehmet Paşa Karaman seferine gönderildi. Karaman'da büyük tahribat ve zulümde bulunup Varsak Türkmenleri üzerine giden Mehmet Paşa, Varsak Beyi Uyuz Bey tarafından yenilgiye uğratıldı. Bunun üzerine önce azledildi sonra da öldürüldü. Yerine İshak Paşa tayin olundu. Pir Ahmet ve Kasım Bey üzerine giden İshak Paşa, 1470'de Larend'e üzerine gitti. Pir Ahmet ve Kasım Bey destek istemek üzere Uzun Hasan'ın yanına gittiler. İshak Paşa sefer sonucunda Aksaray halkından bir kısmını İstanbul'a naklettirdi.³

1471'de Karaman'a Gedik Ahmet Paşa gönderildi. Gedik Ahmet Paşa'ya Alaiye'nin alınması emredilmişti. Akdeniz'de mühim bir ticaret iskelesi olan Alaiye, Kılıç Arslan Beyin idaresindeydi. Alaiye Beyi, Gedik Ahmet Paşaya kaleyi teslim etti. Gedik Ahmet bundan sonra Silifke üzerine geldi. Silifke'deki İshak Bey'in oğlu kaleyi Gedik Ahmet Paşa'ya teslim etti (1471). Gedik Ahmet bundan sonra bir kısım Karaman ailesinin bulunduğu Minyan kalesini aldı. Burada bulunan Pir Ahmet'in zevcesi ve oğlu İstanbul'a gönderildi.⁴ Karaman ve çevresinde bu hadiseler cereyan ederken Uzun Hasan'a iltica etmiş olan Pir Ahmet ve Kasım Beyler Uzun Hasan'ı Osmanlılar üzerine yürüme konusunda ikna etmeye çalışıyorlardı. Bu faaliyetleri sonucunda Uzun Hasan kuvvet vererek onları Karaman taraflarına gönderdi. Gedik Ahmet Paşa Konya'ya çekildi. Uzun Hasan'ın gönderdiği kuvvetlere Beylerbeyi Bektaşoğlu Emir Ömer Bey, yeğeni Yusuf Mirza ve Candar oğullarından Kızıl Ahmet Bey'de katılmıştı.⁵ Erzincan'a gelen bu kuvvetler Amasya Valisi Şehzade Bayezid'i karşılığın almamak için aslında Dulkadiroğlu Kılıç Arslan'ı babasının yerine oturtmağa gittikleri bahanesiyle müsaade isteğini havi bir mektubu Bayezid'e gönderdiler. Mektup Bayezid'in eline geçmeden Tokat'ta oturan Rum Beylerbeyi Şarabdar Hamza Bey bu mektuba göre izin verdi. Osmanlı sınırını geçen kuvvetler Tokat'a bir sabah baskın yaparak şehri yağmalayıp yaktılar ve birçok insanı esir ettiler (1472).⁶

Akkoyunlu kuvvetlerine komuta eden Emir Bey buradan geri dönerek Diyarbakır'a dönerken diğer kuvvetleri Yusuf Mirzanın kumandasında Karaman'a gönderdi. Bu kuvvetler Kayseri ve çevresinden başlayarak Karaman ve Hamitelinde faaliyette bulunurken Sultan Mehmet Konya'da bulunan Şehzade Mustafa'ya Afyonkarahisar'a

³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s. 89-91. Rum Mehmet Paşa ve İshak Paşa'nın Karaman seferleri hakkında ayrıca bakınız Hoca Saadettin, *Tacü't-Tevarih*, 3, Yalınlaştıran İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1979, s. 101-103.

⁴ *Tursun Bey*, s. 149; *Aşıkpaşaoğlu*, s. 219-220 ve *Hoca Saadettin*, 3, (s. 104-107) Alaiye fethinin daha önce Rum Mehmet Paşa'ya verildiğini, ancak Alaiye Beyi Kılıç Arslan'ın kız kardeşi Rum Mehmet Paşa'nın eşi olduğundan bu işi savsakladığı, bu yüzden fethi Gedik Ahmet Paşa'nın memur edildiğini belirtir.

⁵ *Aşıkpaşaoğlu*, s. 220-221; *Neşri*, s. 799; *Tursun Bey*, s. 153; *Hoca Saadettin*, 3, s. 108.

⁶ *Tursun Bey*, s. 153-154; *Neşri*, s. 799.

çekilmesini, Anadolu Beylerbeyi Davut Paşa⁷ gelene kadar beklemesini emretti. Bu sırada Yusuf Mirza kumandasındaki Akkoyunlu kuvvetleri Beyşehir civarına kadar gelmişlerdi. Burada Şehzade Mustafa'nın komutasındaki Osmanlı kuvvetleriyle Akkoyunlu kuvvetleri arasındaki oldukça kanlı geçen bir savaştan sonra Osmanlı kuvvetleri galip geldiler. Yusuf Mirza ve birçok Akkoyunlu Beyi esir edildiler. Bu savaştan kurtulanlar Karaman iline varıp kurtulmayı düşünürlerken bu bölgedeki Varsak Türkmen aşiretinin saldırısına uğradılar. Sonuçta yirmi bin kişiden bin kişi sağ kurtulamamıştı. Akkoyunlu kuvvetleriyle birlikte olan Pir Ahmet Bey, Kızıl Ahmet Bey ve Kasım Bey kaçtılar. Pir Ahmet ve Kızıl Ahmet tekrar Uzun Hasan'a giderken Kasım Bey İçel taraflarına giderek burada Venediklilerin yardımı ile Osmanlılardan alınan Silifke'de kaldı.⁸

Fatih'in Doğu Seferi ve Otlukbeli Savaşı, 1473

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan 1473 yılı itibarıyla, Irak, Azerbaycan ve İran'a sahip olarak devletini yakın doğunun büyük bir İmparatorluğu haline getirmişti. Bunları gerçekleştirirken Karakoyunlu hükümdar Cihan Şahı yenip öldürmüştü (1467), onu takiben Timurlulardan Ebu Said Han'ı da ortadan kaldırmıştı (1469). Bu başarıları sebebiyle Uzun Hasan, Osmanlıları da yenebileceğini düşünmeye başlamıştı. Uzun Hasan, Osmanlılara karşı harekete geçmeden çok önce batılı devletlerle Osmanlılar aleyhine ittifaklara dâhil olmuştu. Uzun Hasan, gönderdiği elçilerle 1472 yılında Anadolu'da yaptığı hareket hakkında Akdeniz sahillerini özellikle Antalya'yı yakıp yıkan ve Rodos'a gelen haçlı deniz kuvvetlerini bilgilendirerek onlardan ateşli silah istedi. Bunlara ek olarak Venediklilere Osmanlılar ve Memluklular aleyhine ittifak teklifinde bulundu (1472). Bu teklif Uzun Hasan'ın yanındaki Venedik elçisi Katerino Zeno tarafından Venedik senatosuna bildirildi. Bu silahlar gönderilmesine rağmen Akkoyunluların eline geçmemiş, ancak Akdeniz'deki Venedik amirali Moçenigo Anadolu sahillerinde tahribatta bulunmuştu.⁹ Yukarıda sıralanan sebepler ve Akkoyunlu kuvvetlerinin Osmanlı topraklarına taarruz ederek yağma ve katliamda bulunması üzerine sefere karar verildi. Mahmut Paşa tekrar Vezir-i Azamlığa getirildi. Sefer gerekli hazırlıkların yapılması için 1473 yılına tehir edilirken Sultan Mehmet vezirlerinin tavsiyesi üzerine akıncı beylerinden Mihaloğlu Ali Bey'e Sivas vilayetini, kardeşi İskender Bey'e Kayseri sancağını ve en küçük kardeşleri Bali Bey'e de Niksar subaşılığı verildi. Akıncı beyleri Erzincan, Kemah, Akşar ve Bayburt yöresinde yağma ve talanda bulundular bu şekilde Uzun Hasan'ın Tokat yağmasına cevap verilmiş oldu.

¹⁰

Osmanlı ordusu 1473 yılı Mart ayında Fatih Sultan Mehmet'in komutasında Üsküdar'dan hareket etti. Sultan Şehzade Cem'i Rumeli'nin muhafazası için Edirne'ye gönderdi.¹¹ Sultan diğer iki şehzadesini seferde vazifelendirmişti. Sultan Bayezid Karaman askerleri ile birlikte idi. Ordunun önünde Rumeli Beylerbeyi Has Murat Paşa

⁷ Tafsilatlı bilgi için bakınız, "Davut Paşa, Koca", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 9(1994) 37-38.

⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s. 93-94. Geniş bilgi için bakınız *İbn Kemal*, s. 325-330; *Tursun Bey*, s. 156-157; *Neşri*, s. 801.

⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II.Cilt, s. 96

¹⁰ *Aşıkpaşaoğlu*, s. 222; *Neşri*, s. 803-805; *Ibn Kemal*, VII. *Defter*, s.330-332.

¹¹ *Tursun Bey*, s. 158.

otuz bin askerle yer almıştı. Ondan sonra Anadolu Beylerbeyi Davut Paşa otuz bin askerle yer almıştı. Bunlara ek olarak kayıtlarda yer almayan birçok asker de mevcuttu. Bunlar yaklaşık yüz bin civarında atlı ve silahlı idiler. Bunlara ek olarak içerisinde on bin yeniçeri, yirmi bin yaya ve otuz bin azap askerinden oluşan altmış bin kişilik bir birlik daha vardı.¹² Sultan İstanbul'dan hareket ettikten sonra Bursa Yenişehrine geldi. İznik'te Rumeli Beylerbeyi Has Murat Paşa kuvvetleriyle orduya katıldı. Sultan Mustafa Karaman birlikleriyle Ankara yakınlarında Beypazarı'nda orduya katılırken Sultan Bayezid de kendi birlikleri ile Amasya yakınlarında Kazova'da orduya katıldı.¹³

Osmanlı ordusu Niksar'a geldiğinde ordunun akıncıları saldırıya uğradı ve küçük bir çarpışma meydana geldi bu çarpışmanın neticesinde on iki kişi ele geçirilerek orduya getirildi.¹⁴ Vezir-i Azam Mahmut Paşa'nın ordu güzergâhında bulunan Şarki Karahisar'ın alınması teklifini Sultan Mehmet kabul etmedi.¹⁵ Osmanlı ordusu bu bölgeden hareketle Erzincan'a geldiğinde Uzun Hasan kuvvetleriyle ilk çatışma meydana geldi ve düşman yenilgiye uğrattı.¹⁶ Erzincan'a gelen Osmanlı kuvvetlerine karşı Uzun Hasan Mehmet ve Cemşit Bey komutasında beş bin kişilik bir ileri karakol gönderdi. Sultan Mehmet bu durumu öğrenince o da Turahan Beyoğlu Ömer Bey komutasında yine beş bin kişilik bir kuvveti Uzun Hasan'ın kuvvetlerine karşı gönderdi. Osmanlı kuvvetleri Uzun Hasan'ın birliklerini yenilgiye uğratarak elli esir alıp geri döndüler.¹⁷

Osmanlı ordusu Erzincan'dan sonra Fırat vadisini takip ederek Tercan yakınlarına geldiğinde burada iki taraf kuvvetleri tekrar karşı karşıya geldiler. Bunlara karşı Mahmut Paşa ve Has Murat Paşa seçme kuvvetlerle gönderildiler. Osmanlı kuvvetlerinin ilerlediğini gören Uzun Hasan kuvvetleri geri çekilerek Osmanlı kuvvetlerine pusu kurdular. Mahmut Paşa bu geri çekilmenin bir pusu olabileceğini düşünerek Has Murat Paşadan Fırat nehrini geçmemesini kendisinin ileri giderek düşmanla savaşacağını belirtti. Mahmut Paşa ileri gittikten sonra Has Murat Paşa'nın yakınındakiler düşmanın yenildiğini zaferin Mahmut Paşaya ait olduğunu söyleyerek ileri atıldılar. Has Murat kendisine söylenen sözü dinlemeyip Fırat nehrinin karşı yakasına geçti. Mahmut Paşa ise geçmeyip bekledi. İşte bu sırada pusuda bekleyen düşman kuvvetleri Has Murat Paşa'nın kuvvetlerine saldırdılar. 4 Ağustos 1473 günü¹⁸

¹² *Ibn Kemal, VII. Defter*, s. 337-339

¹³ Ebubekir Tahrani, *Kitab-ı Diyarbekriyye, Akkoyunlular Tarihi*, Cilt II, Hazırlayan N. Lugal-F. Sümer, Ankara 1964. Uzun Hasan ve Sultan Mehmet arasındaki savaş için bakınız Hasan Rumlu, *Ahsenü't-Tevarih*, s. 571-584.

¹⁴ Giovan Battista Ramusio, "Discourse of Messer Giovan Battista Ramusio on the Writings of Giovan Mario Angiolello", *A Narrative of Italian Travels in Persia in The Fifteenth and Sixteenth Centuries*, ed. C. Grey, London 1873, s. 84.

¹⁵ *Neşri*, s. 809, ".. Uzun Hasan Sivas'a gele derlerdi gelmedi. Andan yürüyüp Karahisar'a çıktılar. Anda dahi gelmedi. Andan Mahmut Paşa eyitti: "Sultanım, bu Karahisar'ı alalım, andan gidelim. Ümittir ki, düşman bunda gele, haklaşavuz" dedi. Padişah eyitti: "Mahmut ben hisarcık almaya gelmedim. Bana düşmanımı bulu verin" deyip şap madenini zapt edip, andan hücum edip Erzincan'a çıktılar..."

¹⁶ *Aşıkpaşaoğlu*, s. 223; *Neşri*, s. 809.

¹⁷ R. RAhmeti Arat, "Fatih Sultan Mehmet'in Yarlığı", *Türkiyat Mecmuası*, VI, 1939, s. 303.

¹⁸ Arat, "Fatih Sultan Mehmet'in Yarlığı", s. 304. Hasan Rumlu'ya göre (s. 572) Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Mehmet, on bin askerle Fırat nehrinin kenarında pusu kurarak Rumeli Beylerbeyi Has Murat Paşa nehri geçene kadar bekledi. Ramusio'ya göre (s. 25) Has Murat nehir kenarına indi ve bir kumsaldan öbür kumsala geçerek Fırat'ın karşı yakasına geçti. Has Murat geçtikten sonra iki taraf arasında çok şiddetli bir savaş başladı. İki tarafta bir karış yerden

meydana gelen bu çarpışmada Has Murat Paşa ve yanındaki askerlerin büyük cengâverliğine rağmen Has Murat Paşa Fırat nehrinde kaybolurken ileri gelen Osmanlı ümerasından bir kısmı Uzun Hasan'ın birliklerine esir düştüler. Esir düşenler arasında Turahan Beyoğlu Ömer Bey, Aydın oğlu Hacı Bey ve Fenarioğlu Ahmet Paşa da vardı.¹⁹

Osmanlılar bu yenilgiden sonra Fırat vadisini takip etmeyerek kuzeye Bayburt istikametinde bir yol izlemeye başladı. Altı gün geçmiş ve Uzun Hasan kuvvetleri gözükmemişti. Yedinci gün Üç ağızlı demekle bilinen yerde Osmanlı ordusu konaklamak üzere iken Otlukbeli denilen mevkide Uzun Hasan kuvvetlerinden Kâfir İshak kuvvetleriyle tepelerde belirdi. Anadolu Beylerbeyi Davut Paşa ve Vezir-i Azam Mahmut Paşa bu kuvvetlere karşı gönderildiler. Davut Paşa Kâfir İshak kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Otlukbeli tepelerini ele geçirdi ve bu suretle Osmanlı ordusunu büyük bir tehlikeden kurtardı. Davut Paşa ileri giderek Uzun Hasanın kuvvetlerine saldırdı.²⁰

Otlukbeli savaşına en yakın tarihli kaynak olan Fatih Sultan Mehmet'in Uygurca Yarlığına göre Otlukbeli savaşının başlangıcı ve gelişmesi özetle şu şekilde olmuştur.

“...Rebiyülevvel ayının on altıncı Çarşamba günü (11 Ağustos 1473) savaş dileyerek Başkent denilen yerde bize karşı geldiler. Biz de Davut beyi Anadolu halkı ve Mahmut Bey kumandasında bulunanları gönderdik. Kendimizde yeniçeri efradını önümüze geçirerek yürüdük..... Hasan Bey yaklaşınca Davut Bey ve Mahmut Bey kuvvetleri onun ileri karakol beylerine yetiştiler. İki üç defa Hasan beyin karakol kuvvetleri bunları geri sürdü. Ve bunlarda onun ileri karakol beylerini geri sürerek sancaklarının bulunduğu yere kadar sürdüler. Bu arada biz Allahu Teâla'nın inayeti ve erenlerin himmetiyle askeri tertip ederek dereden çıktık. Hasan bey bizim büyük kol alayını görür görmez, muharebeye girmeden, bırakıp kaçtı...”

Sultan Mehmet'in Yarlığına göre Osmanlı ordusunun sağ kolu oğlu Sultan Bayezid kumandasında olup, Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Mehmet'i yenmişti. Yine ordunun sol kanadı Sultanın diğer oğlu Sultan Mustafa kumandasında olup Uzun Hasan'ın oğlu Zeynel Mirzayı yenilgiye uğratarak öldürmüştü.²¹ Savaş sonucunda Uzun Hasan'ın karargâhı yağmalandı.²²

vazgeçmemek şartıyla üç saat boyunca kahramanca savaştılar. Aynı anda iki tarafın esas kuvvetleri nehrin iki tarafında hadiseyi seyredip kendi taraflarına bağırarak cesaretlendirmeye çalışıyorlardı. Sonunda Türkler kumsaldan geriye atıldılar. Üzerlerine gelen kuvvetlerle yeniden daha şiddetle karşı koyarak savaştılar. Bu geri çekiliş sırasında Paleolog Has Murat nehir suları tarafından sürüklenmeye başladı. Boğulmasına ramak kalmıştı. Has Murat'a yardım etmek isteyen Türkler hayatlarını hiçe sayarak ona yardım etmeye çalıştılar. Ancak Uzun Hasan kuvvetleri zaferi kazanmış olarak bu askerleri yenerek geri püskürttüler. Has Murat nehir sularının içinde batmış olarak kaldı. Mahmut Paşa olanları görerek bir kumsala çekildi ve burada Uzun Hasan kuvvetlerinin saldırılarına karşı gece karanlığı iki tarafın kuvvetlerini ayırana kadar cesurca savaştı.

¹⁹ *Tursun Bey*, s. 162

²⁰ *Neşri*, s. 813-815

²¹ R. RAhmeti Arat, “Fatih Sultan Mehmet'in Yarlığı”, s. 304-305. Osmanlı kaynaklarından *Neşri* (s.819), ve *Oruç Bey'e göre* (s. 125), Otlukbeli savaşı sırasında Osmanlı ordusunun top ve tüfek kullanması Uzun Hasan'ın ordusu üzerinde büyük bir moral bozukluğu meydana getirmiş Uzun Hasan bu ateş gücüne karşı koyamamıştır. Bu şekilde ateşli silah üstünlüğü savaşın sonucunu tayin eden önemli sebeplerden biridir.

²² *Oruç Bey*, s. 125

Sultan Mehmet Yarlığında savaş sonunda olanları şu şekilde tarif etmektedir.

“... O gün akşama kadar ovada ölenlerden başka, dört bin baş kesip ve üç bin yedi yüz kişi de diri olarak yakalayıp geldiler. Biz de bu kalabalığı tahkik ettik. Akkoyunlu ve Karaman halkından esir düşen adamlardan kim varsa kılıçtan geçirerek, cezasını verdik. Karakoyunlu, Çağatay halkına şefkat edip, öldürmedik. Bunları esir ederek birlikte götürmekteyiz. Ovada ölenler hesap edilirse, pek çok adamı öldü. Ondan sonra Bayburt hisarına yürüdük. AllahuTeâla inayetiyle onu da aldık. Bütün kasabalarını ve hisarını yaktık ve yıktık; fakat Müslümanların kadınlarını ve çocuklarını incitmedik. Ondan sonra Rebiyülevvel ayının yirmi dokuzuncu Çarşamba günü, oradan kalkarak Karahisar üzerine geldik. Tanrının inayetiyle, toprakları kurup kalenin duvar ve sefillerini yıkmaya başlar başlamaz, içindeki Lala Şeyhi Dara Bey aman dileyerek çıkıp, Mahmuti Paşa Bey’e yalvarmışlar. Mahmuti Paşa onları alıp, şefaata dileyerek gelmeleri üzerine, biz günahlarını bağışladık. Karahisar’ın eski raiyet ahalisini hisardan çıkarmayarak, kendi adamlarımızdan bin kişiyi de bol zahire ile Karahisar’a koyduk. Diğer asker nüfusu oradan kaldırarak, birlikte götürmekteyiz. Şimdi Tanrı inayetiyle, kışlamak üzere İstanbul’a gelmekteyiz...”²³

Fatih Sultan Mehmet, zaferden sonra askerlerinin fikrine muhalefetle Uzun Hasan’ı takip etmemiştir. Müslüman bir memleketin tahribini istememiş, böyle bir hareketin “gaza” olmadığını belirtmiştir. Bu karar doğrudan doğruya Fatih’e ait olup, bunda Mahmut Paşa’nın dahil bulunmamasıdır.²⁴ Esasen Fatih, Otlukbeli zaferiyle gayesine ulaşmış, Akkoyunlu tehlikesini bertaraf etmiş ve Uzun Hasan’ı kendisiyle dost geçinmeye mecbur bırakmıştı. Nitekim Sultan Mehmet Şebinkarahisar üzerinde iken, Uzun Hasan, Ahmet Begürücü’yi sulh ricası için Padişaha göndermiş ve Fatih, Uzun Hasan’a istediği sulhu bağışlamıştır.²⁵ Uzun Hasan Karahisar kalesini bırakarak ve bir daha Osmanlı topraklarına saldırmayacağına yemin ederek barış antlaşması yapmasına rağmen, kendisini savaşa teşvik eden Venedik elçilerini kabul etmiş, bunun üzerine Fatih, Timur’un torunu Hüseyin Baykara’ya elçi göndererek Uzun Hasan’a iki taraftan hücum önerisinde bulunmuştur. Bu sırada Gedik Ahmet Paşa, Torosları ve Akdeniz kıyılarını ele geçirerek Karaman eli fethini tamamlamıştır (1474).²⁶

Tursun Bey’in Tarih-i Ebü'l-Feth’i ve 1473 Otlukbeli Savaşı

²³ “Fatih Sultan Mehmet’in Yarlığı”, s. 305

²⁴ *Neşri*, s.821; *Tursun Bey*, s. 167; Ibn Kemal, *VII. Defter*, s. 362-366. Otlukbeli savaşından sonra İstanbul’a dönüldüğünde Mahmut Paşa Vezir-i Azamlıktan azledilmiştir. Buna sebep olarak Mahmut Paşa’nın kış esnasında Uzun Hasan üzerine hareketini tehir ettirmesi, Otlukbeli savaşından önce Şebinkarahisar’ın alınmasını teklif ile kuvvetleri oyalamak istemesi ve son olarak savaştan sonra Uzun Hasan’ı takip ettirmemiş olması gösterilmektedir. Mahmut Paşa azledildikten yaklaşık bir yıl sonra 17 Ağustos 1474’te idam edilmiştir. Mahmut Paşa’nın idam edilmesi sebepleri hakkında geniş bilgi için bakınız Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II. Cilt, s.103-104; Uzunçarşılı, “Fatih Sultan Mehmet’in Vezir-i Azamlarından Mahmut Paşa ile Şehzade Mustafa’nın Araları Neden Açılmıştı”, *Belleten*, XXVIII/112, 1964, s.719-728; Mahmut Paşa hakkında tafsilatlı bilgi için bakınız Ş. Tekindağ, “Mahmut Paşa”, *İA*, VII; C. Imber, “Mahmut Pasha”, *EP*, VI; T. Stavrides, *The Sultan of Vezirs The Life and Times of the Ottoman Grand Vezir Mahmut Pasha Angelovic (1453-1474)*, Leiden 2001.

²⁵ *Ibn Kemal VII. Defter*, s.74

²⁶ H. İncelik, “Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış”, *Osmanlı*, Cilt I, Editör G. Eren, Ankara 1999, s. 73

Tursun Bey'in asıl ismi kendi verdiği bilgilere göre Tur-i Sina²⁷ olup, Tursun Bey ismi ile meşhur olmuştur. Doğum tarihi bilinmemekle beraber bunun Hicri 825/1422 ile Hicri 830/1427²⁸ yılları arasında olma ihtimali mevcuttur. Tursun Bey'in ölüm tarihi de belli değildir. Bu tarihin de Hicri 895/1490 sonraki bir yıl olması gerekmektedir.²⁹ Tursun Bey Divan Kâtibi ve Defterdar olarak vazife yapmıştır.³⁰ Mertol Tulum'a göre *Tarih-i Ebü'l-Feth* büyük ihtimalle Hicri 985/1490 yılından sonra kaleme alınmıştır. Tulum bu tarihi teklif ederken Mümlükluların Osmanlılara Çukurova'da süren savaşı bitirmek için yaptıkları sulh teklifini dikkate almaktadır. Tulum'a göre Tursun Bey eserinde Mümlüklulara ait olmak üzere 895/1490 yılına kadar bilgi verip bundan sonra bilgi vermemektedir. Buradan hareketle Tulum, Tursun Bey'in *Tarih-i Ebü'l-Feth*'i 1490-1495 yılları arasında yazmış olabileceğini söylemektedir.³¹ Halil İnalçık ise *Tarih-i Ebü'l-Feth*'in II. Bâyezid zamanında yazılmış olduğunu söylemekle yetinmektedir.³²

Tarih-i Ebü'l-Feth (1488) methiye tarzında ve süslü nesirle yazılmış bir eser olup, kendi alanında türünün ilk örneklerindedir. Yazılış itibariyle daha önce doğuda yazılmış ünlü methiye eserlerinden etkilenmiştir. Bu tür tarih yazıcılığının kökleri Cüveynî'nin *Tarih-i Cihangüşa*'sına kadar gitmekte olup, Tursun Bey'in eseri bu türün Türkçe'deki ilk örneğini teşkil etmektedir. Eserin giriş kısmını siyasetname literatürü içerisinde mütalaa etmek mümkündür. Bu kısımda Tursun Bey, zamanının padişahına yöneticilik hususunda öğütler vermektedir.³³ Eser 1444-1488 yılları arasındaki hadiselerden bahsetmektedir. Verilen yıllar arasındaki hadiseler sistematik bir şekilde ele alınmamıştır. Eser, Sultan II. Bayezid'e ithaf edilmiştir. Ancak eserde yer verilen hadiseler ve öne çıkarılan şahıslar başlangıçta eserin Tursun Bey'in on iki yıl boyunca yanında kâtip olarak çalıştığı ve devrin diğer bir kısım tarihçileri tarafından kendisine kitap ithaf edilen Mahmut Paşa için yazıldığı izlenimini vermektedir. Yine eserde özellikle Fatih devrinin tamamen verilmesi ve eserin isminin *Tarih-i Ebü'l-Feth* olması çalışmanın Fatih Sultan Mehmet için yazılmış olma ihtimalini gündeme getirmektedir. Mahmut Paşa'nın II. Mehmet tarafından 1474'de idam ettirilmesi, II. Mehmet'inde 1481'de Anadolu tarafına sefere çıktığında ani ölümü ve sonrasında II. Bayezid ile Cem

²⁷ *Tursun Bey*, s. XI, metin s. 5.

²⁸ *A.g.e.*, s. XII.

²⁹ *A.g.e.*, s. XVIII.

³⁰ Tursun Bey'in hayatı hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. H. İnalçık, "Tursun Beg, Historian of Mehmet the Conqueror's Time", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, Vol. LXIX, 1977, s. 55-71.; *Tezkire-i Sehi*, Haz. M. Şükrü, İstanbul, 1325, s. 69.

³¹ *Tursun Bey*, s. XXIV. Tursun Bey tarihinin altı adet yazması bulunup bunlar: Viyana yazması no. 984, Topkapı Sarayı Revan Kütüphanesi 1097 ve 1098 numaralar, Hazine Kütüphanesi no. 1470, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, no. 4369, Ayasofya Kütüphanesi no. 3032 (Şu anda Süleymaniye Kütüphanesinde) dir. Bunlardan sonuncusu II. Bâyezid'in damgasını taşımakta olup II. Bâyezid'e sunulmak üzere yazılmış olan nüsha olmalıdır. Nüshalar hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Ağâh Sırrı Levend, *Gazavat-nameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-namesi*, Ankara 1956, s. 16.

³² İnalçık, "The Rise of Ottoman Historiography", s. 162.

³³ Osmanlı yazarları üzerindeki etkileri dikkate alındığında, en önemli "siyasetname" kitaplarının Selçuklular devrinde kaleme alınmış üç eser olduğu görülmektedir. Bunlar: 1082 yılında Keykavus bin İskender tarafından yazılmış *Kabusnâme*; Nizamülmülk'ün *Siyasetnâme'si* (408-485/1018-1092); ve Ebu Hamid Muhammed Gazali'nin *Nasihatulmülk*'üdür. (450-505/1058-1111). Bakınız. *Ghazali's Book of Counsel for Kings (Nasihat al-muluk)*, ed. H.D. Isaacs, London, 1964, s. IX.

Sultan arasında gelişen saltanat mücadelesinin *Tarih-i Ebü'l-Feth*'in II. Bayezid'e sunulması sonucunu doğurduğu düşünülmektedir.³⁴

Tursun Bey'in eserinde yer verdiği hadiseler genel olarak sultanı övmek maksadıyla gündeme getirilen misallerdir. Yine Tursun Bey'in görmek istemediği veya olduğundan başka göstermeye çalıştığı hadiseler günümüz araştırmacısı için önemli görülebilirken, Tursun Bey'in üzerinde önemle durduğu hadiseler de yine günümüz insanının düşüncelerine göre önemsiz sayılabilir. Mesela Tursun Bey'e göre Fatih'in ilk Karaman seferindeki en önemli hadise Padişahın seferden dönüşte yeniçerilerin isteklerini reddetmesidir. Bu misalin seçilmesindeki en önemli etken bunun düzenin sağlanmasında en fazla rol sahibi olan sultanın siyasetine³⁵ bir misal teşkil etmesidir. Başka yerlerde Tursun Bey'in bir kısım olaylara özellikle dikkat çektiği görülmektedir. Meselâ 1462 Boğdan seferi sırasında Boğdanlıların yenilgisi insan işlerine yapılan ilahi müdahaleye misal teşkil etmektedir.³⁶ Ancak en önde gelen unsur methiyedir. Tursun Bey'in eserini kaleme alırken aklında olan ayrıntılı misallerin Timur'a ithaf edilen methiyeler³⁷ olma ihtimali kuvvetlidir. Bu sadece Nizamüddin Şami ve Şerafüddin Yazdi'nin eserlerini taklit eden yazılış tarzından değil, Tursun Bey'in Şerafüddin Yazdi'ye doğrudan referansından "*El-hak, Medh-i Timür'de Hazret-i Şerefeddin-i Yezdi ki mübâlağa buyurmuştur,*"³⁸ ve 1463 Bosna seferine dair yaptığı yorumdan ortaya çıkmaktadır. Bu kısımda Tursun Bey, Sultan Mehmet'in Timur'dan daha fazla gaza yaptığını ileri sürmektedir.³⁹

Tursun Bey Tarihinin Özellikleri ve Sultan Mehmet'in Uzun Hasan'a Karşı Yaptığı Sefer Rivayetinde Kullandığı Kaynaklar

Tursun Bey tarihini, hemen hemen kendisi ile aynı tarihlerde yazılmış olan Aşıkpaşazâde, Neşri ve Oruç Bey tarihi ile karşılaştıracak olursak üslup açısından farklılıkları bariz bir şekilde ortaya çıkacaktır. Diğer sözü edilen tarihlerin dili hemen tamamen duru bir Türkçe iken, Tursun Bey'in sözdizimi ve kullandığı sözcükler büyük miktarda Arapça ve Farsça kelimelerden müteşekkildir. Eserin hemen tamamı süslü

³⁴ Bayezid-Cem siyasi mücadelesi için bakınız, İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, II.Cilt, s. 161-179. *Tarih-i Ebü'l-Feth*'in II. Bayezid'e sunulma sebeplerinin ayrıntılı değerlendirmesi için bakınız dipnot 52.

³⁵ Siyaset terimi ve bunun Osmanlı Devletindeki anlamı için bakınız. M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt. III, İstanbul, 1993, s. 240-241.

³⁶ *Tursun Bey*, s. 172.

³⁷ Timur devri tarihçiliği hakkında bilgi için bakınız. J.E. Woods, "The Rise of Timurid Historiography", *Journal of Near Eastern Studies*, XLVI, 1987, s. 81-108; C. Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum*, Vol. I, London, 1879.

³⁸ Şerafüddin Yazdi'nin *Medh-i Timur*'unu açıklamakla, Tursun Bey bu eseri gördüğü veya okuduğu konusunda hiçbir şüphe bırakmamaktadır. Tulum, *Tursun Bey*, s. 125. İlhanlı ve Timur tarihleri Tursun Bey'in modellerini teşkil etmişlerdir. Tursun Bey İlhanlı ve Timur devri tarihlerinin süslü nesir tarzını kullanan ilk Osmanlı tarihçisi olmasına rağmen, literatürün diğer dallarındaki Osmanlı yazarları bir müddettir İran yazıcılığının etkisinde idiler. (1402) Ankara savaşından önce eser veren şairlerden Ahmet-i Dâi, Niyazi ve bunlara misal olarak gösterilebilir. 15.yüzyılda sarayın koruması altında bu eğilim devam etmiştir. Sultan Mehmet'in sarayında eserler veren Ahmet Paşa ve Necati'nin eserleri bu gruba dâhildir. Nesir yazıcılığı da benzer bir seyir takip etmiştir. Gittikçe daha fazla süslü bir hale dönüşerek devam eden nesir yazıcılığının en önde gelen misallerinden birisi Sinan Paşa'nın *Tazarrunâme*'si olup (889- 890/1484-1485), beyitlerle kesilen nesirle yazılmış tasavvufi bir eserdir. Tursun Bey Tarihi üslup açısından hem İran tarih yazıcılığı örnekleriyle hem de *Tazarrunâme* ile benzerlik göstermektedir. Tursun Bey'in edebi üslubunun kökeni hakkında bilgi için bakınız. K. İnan, "*A Summary and Analysis of the Târih-i Ebü'l-Feth*", s. 29-49.

³⁹ *Tursun Bey*, s. 123.

nesir 'inşa' ile kaleme alınmış, Türkçe, Arapça ve Farsça mısralar, Kur'an'dan Ayetler,⁴⁰ araya serpiştirilmiştir. Tursun Bey'in Tarih yazmada gösterdiği diğer bir özellik de Arapça ve Farsça sözdizimi ve sözcükler ağırlıklı olarak yazdığı cümleleri "ya'ni" kelimesinden sonra sade Türkçe ile zikretmesidir.⁴¹

Tursun Bey 1473 seferi boyunca özellikle Mahmut Paşa'nın hareketlerine büyük önem vermektedir. Tarihinin giriş kısmında da görüleceği üzere Tursun Bey Mahmut Paşa'yı Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın veziri Mizamü'l-mülk ile karşılaştırdıktan sonra en az on iki yıl Mahmut Paşa'nın hizmetinde bulunmaktan ne kadar mutlu olduğunu izah etmektedir.⁴²

Sultan Mehmet'in Uzun Hasan'a karşı açtığı sefer rivayetinde Tursun Bey'in tespit edilebilen üç kaynak kullandığı görülmektedir. Birinci kaynak olarak zikredebileceğimiz Aşıkpaşazade'nin bilgileri Neşri yoluyla alınmış ve bu bilgiler savaştan önceki hadiseler kısmında kullanılmıştır. İkinci olarak Tursun Bey kendi tecrübelerini savaş hikâyesine yansıtmıştır. Son olarak Mahmut Paşa'da sözlü kaynak olarak Has Murat vakası anlatımında kullanılmıştır. Zikredilen bu kaynaklara ek olarak Tursun Bey'in Otlukbeli Savaşı hikâyesinde herhangi bir anonim *Tevârih-i Âl-i Osman* kullanıp kullanmadığı hakkında şu anda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Tursun Bey ve Sultan Mehmet'in Uzun Hasan'a Açtığı Sefer Rivayeti

Aşağıda Tursun Bey'in hadise hakkındaki rivayetinin bir özeti verilmiş ancak tarihçinin rivayeti diğer tarihçilerinkilerle karşılaştırıldığında doğrudan iktibas yoluna gidilmiştir. Tarihçi konuya "*Ağaz-i Kıssa-i Hezimet-i Uzun Hasan ve Galebe-i Sultan Mehmed Ebü'l-Feth Be İneyet-i Zül-Minen*" başlığıyla yer vermektedir.

Daha önce zikredildiği gibi Tursun Bey'in eseri süslü nesirle yazılmış ve tarihçi hadiseleri anlatırken belirtilen üslubun tüm elemanlarını kullanmıştır. Savaş hikâyesinin başlangıcı bu üslubu yansıtmaktadır. Bu sebeple başlıktan sonra yer alan bir kısım bilgileri şu şekilde gruplanmıştır. 1. Sultan Mehmet'in fetihlerini sıralayan bir methiye, 2. Uzun Hasan'ın Allah tarafından Sultan Mehmet'in onu yenmesi ve böylece büyüklüğünün artması için yaratılmış olduğu yolunda Tursun Bey'in beyanati,

3. Sultan Mehmet'in fetihleri ile karşılaştırılmak üzere Uzun Hasan'ın fetihlerinin sıralanması. Buna göre: Uzun Hasan Akkoyunlulardan gelmektedir. Cihan Şah'ı yenip onun başını kesmiştir. Ondan sonra oğlu Hasan Ali başa geçmiş, Uzun Hasan onu da yenip, öldürmüştür. Daha sonra Türkistan Han'ı Ebu Said Uzun Hasan'a saldırmış, Uzun Hasan onu da yenip, öldürmüştür.

Yukarıda yer alan bu tanıtım paragrafından sonra Tursun Bey Karaman'da meydana gelen hadiseler hakkında bilgi vermektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu bilgileri Tursun Bey Neşri yolu ile Aşıkpaşazade'den almış gözükmektedir. Ancak Tursun Bey

⁴⁰ *A.g.e.*, s. XXXI.

⁴¹ *A.g.e.*, s. 164.

⁴² *A.g.e.*, s. 24. Tursun Bey'in eseri siyasetname literatürü içerisinde yer alan bir eser olarak zikredilebilir. Bu literatürde bulunduğu üzere Sultan'a yakın olan bir kimse, burada Tursun Bey, yönetimde bulunan Sultan'a devletin iyi yönetilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu literatür tarzında tavsiyeler tarihte yer alan ve her türlü iyi karaktere sahip olan insanların dilinden yapılmaktadır. Tursun Bey'in bu amaçla seçtiği kişilerden birisi de Mahmut Paşa'dır.

aldığı bilgiler üzerinde kendine has değişiklikler ve kendi tecrübelerinden kaynaklanan eklemeler yapmaktadır. Aşağıda yer alan paragraf Tursun Bey'in tarzına bir misal teşkil etmekte olup, tarihçi paragrafın kaynağını belirtmemiştir.

"Kıssaya gelem: Ol vakt ki Karaman oğulları Pir Ahmet ve Kasım kaçup Uzun Hasan'a gitmişler idi. (Tursun Bey, Neşrî gibi Pir Ahmet ismini ekler) Karamanoğlu İbrâhîm Beğ'ün ulu oğlu İshak Beğ'ün oğlu kal'a-i Silifke'de kalup, kal'a ile İç-ile ve Kara-taş'a hükm ider idi. Pâdişâh işiğine ilçi gönderdi. Kal'ayı vermeğe iltizâm gösterdi. Pâdişâh-ı muzaffer dahi Gedük Ahmet Paşa'ya biraz asker nâm-zed idüp Silifke üzerine gönderdi ve İshâk-oğlu kadem-i kabûl ile istikbâl idüp mefâtih-i kal'ayı teslîm itti. (Tursun Bey Aşıkpaşazâde'ye "Fi'l hâl Ahmet Paşa kal'a gedüklerin berkidüp ve sayir kaydın gördi" cümlesini ekler.) Pir Ahmet'ün cemâ'ati ve oğlu Menyan kal'asında olduğın işidüp üzerine göç itti. Kal'a-i Menyan'ı muhâsara idüp, darb-ı dest ile feth itti ve Pir Ahmet'in ehl ü iyâlin çıkarup pâdişâh işiğine gönderdi. Kendü Lülve kal'ası üzerine düşüp muhâsara itti."⁴³

Yukarıdaki bilgilerden sonra Tursun Bey kendi tecrübelerinden kaynaklanan bilgilerle rivayetine devam eder. "Ol taraftan" kelimesi ile başlayan pasaj Aşıkpaşazâde'den başka bir kaynağın kullanıldığını göstermektedir. "Ol taraftan" ibaresinden hemen sonra yer alan pasajda Uzun Hasan Karamanoğullarını sohbet-i müskirat sırasında karşılıyor olarak gösterilirken yine Uzun Hasan bu esnada Sultan Mehmet'in sahip olduğu değerleri övmek suretiyle onun hakkında "yaman garîmdür, yahşi padişahtır" sözlerini kullanmaktadır. Bu şekilde bir bakıma Uzun Hasan İslami değerlere saygı duymayan bir kişi olarak gösterilirken, Sultan Mehmet hakkında olumlu sözleri sarf etmektedir.⁴⁴ Bu pasajın sonunda "dahi beylerbeyisi" tabiri ile Tursun Bey, Aşıkpaşazâde'den izleyen şu bilgileri almaktadır:

"Dahı beğlerbeğisi Emir Beğ'e ba'zı asker nam-zed idüp, Mirza Yusuf'ı ve Karaman oğulları Pir Ahmet ve Kasım'ı ve İsfendiyar-oğlu Kızıl Ahmet'i bile koştı. (Tursun Bey Aşıkpaşazâde ve Neşrî'ye İsfendiyar-oğlu Kızıl Ahmet'in ismini ekler.) Vilâyet-i Karaman'dan yana azm ittiler. Bu kasda ki, Ahmet Paşa'yı Karaman ilinden çıkarup kal'aları berkideler ve Pir Ahmet'i bekleyeler; dahı me'ârib-i uhrâ ne ise, kayuralar. (Tursun Bey burada hadise hakkında kendi yorumunu ekleyerek bunların gayesinin Ahmet Paşa'yı çıkarıp Pir Ahmet'i memleketinde tekrar hükümran yapmak istediklerini beyan eder.)

Tursun Bey Aşıkpaşazâde'den aldığı bilgilerle rivayetine devam eder:

"Vaktâ ki Erzincan'dan göçtiler. Sultân Bâyezîd ki -ki ekber-i ebnâ-yı Sultan Mehmed'dür. Ve eyâlet-i Rûmanun taht-ı hükûmetinde idi- anun işiğine ilçi gönderdiler ki: "Biz konşularuz, pâdişâh memleketine ayak basmağa me'mûr değülüz. Kılıç-Arslan oğlını atası yerine nasb itmeğe Dulkadır iline giderüz" diyü, geçmeğe destur sûretin ve öZR-hâhlık merâsimin gösterdiler.

Meğer Şarâbdâr Hamza Beğ (Tursun Bey, Neşrî gibi Aşıkpaşazâde'ye Şarabdar ismini ekler) Rûm Beğlerbeğisi idi, Tokat şehrinde oturur idi. Türkmân'un ilçisi

⁴³ Tursun Bey, s. 153.

⁴⁴ A.g.e., s. 153.

ana yitişti; Sultân Bâyezîd işiğine arz itmedin, (Tursun Bey Aşıkpaşazâde ve Neşrî'ye Sultan Bâyezid'in ismini ekler) ilçinün öZR-i gadr-encâmına inanup, - arada il illiği sureti dahı var idi- (Tursun Bey Aşıkpaşazâde ve Neşrî'ye il illiği tabirini ekler) bu iki mağlatadan galat-ı fâhiş idüp, dostane cevâb ve icâzet virüp kendü gafil oturdu"⁴⁵

Tursun Bey aşağıda özetle verildiği üzere rivayetine kendi bilgileri ile devam eder:

"Bu esnâda, Gedük Ahmet Paşa kal'a-i Silifke'yi ve Menyan'ı fethidüp, Pir Ahmet'ün oğlın, kızın, uruğın turuğın padişah işiğine gönderüp, ve Lülve kal'asını kahr ile feth idüp, içindeki ağyarını yardan uçurduğu haberi çün Karaman oğlanlarının ve Türkmân'un kulağına yitişti, bu habere sinirlenen Türkmenler bir sabah Sivas yöresine geldiklerinde aniden Tokat şehrine saldırarak yağma ve tahripde bulundular. Bu arada birçok esir aldılar"

Tursun Bey bu bilgilere ek olarak arada il illiği sureti olması ve Sultan Bâyezid 'in toplum menfaatine iş görmek için yerinden ayrıldığını bildirerek Sultan Bâyezidi hatalı göstermemeye dikkat etmektedir. Tursun Bey'e göre Bâyezid kendi yokluğunda Beylerbeyini Tokat'ta bırakmış ve beylerini düşmana karşı tetikte olmaları yolunda ikaz etmiştir.

Tokat'ın yağmalanması hadisesi üzerinde bazı tespitlerde bulunmak mümkündür. Tursun Bey'e göre Uzun Hasan'ın adamları Bayezid'e elçi göndermiştir.⁴⁶ Burada Neşrî yolu ile Tursun Bey Aşıkpaşazâde'yi düzeltmiştir ki Aşıkpaşazâde Uzun Hasan'ın adamlarının Ruma, Padişaha elçi gönderdiklerini söylemektedir.⁴⁷ Tursun Bey tarihinde Sultan Bâyezid'in isminin verilme sebebi kanaatimizce Tursun Bey'in tarihini yazdığı padişahın II. Bâyezid olmasıdır. Yine "Sultan Bâyezid işiğine arz etmeden" şeklinde bir ibareye yer vermesinin sebebi de hâlihazırda yönetimde bulunan padişahı bu hadise sebebi ile sorumlu tutmak istemediği şeklinde de izah edilebilir. Tokat'ın tahribi sırasında Sultan Bâyezid'in orada bulunmayıp, Şarabdar Hamza Bey'in bulunmasının bilgi olarak eklenmesi de bir bakıma hadisenin sorumlusu olarak Hamza Bey'i göstermektedir.

Tursun Bey kısa bir hikâye ile rivayetine devam eder. "Hikâyet iderler ki..." ibaresi ile başlayan kısımda yer alan bilgilere diğer kaynaklarda rastlanamamaktadır. Bu sebeple Tursun Bey'in bunu kendi tecrübelerinden naklettiğini söyleyebiliriz.

"Hikâyet iderler ki, bu haber-i vecî sem'-i şerîf-i pâdişâha yitiştüğü gibi, lafz-ı dürer-pâşından bu kelimât sâdır olmuş ki: Uzun Hasan'un nahvet ü gurûrından ve tûl-i kâmeti levâzımından bu vâkı'anun vukû' bulması ihtimâli var idi. Elhamdüli'llâh ki ol cânib zâlim, bu cânib mazlum görüldüğü yoldan oldu. Ve'l-bâdî azlem. Eğer ol bed-fi'l havl ü haşemine ve havl ü kuvvetine tayanur ise, benüm i'timâdum havl ü kuvvet-i Hakk'adur."⁴⁸

⁴⁵ *A.g.e.*, s. 153.

⁴⁶ *Tursun Bey*, s. 153.

⁴⁷ *Aşıkpaşaoğlu*, s. 221.

⁴⁸ *Tursun Bey*, s. 154-155.

Tursun Bey Tokat'ın tahribi hadisesini, Uzun Hasan'a karşı açılacak olan seferin sebebi olarak göstermektedir. Uzun Hasan'ın da Müslüman olması onun üzerine açılacak olan bir seferin gaza olarak nitelendirilebilmesini güçleştirmektedir. Bu bölümde yer alan en önemli ibare "ol cânib zâlim, bu cânib mazlûm görüldüğü....." ibaresi olup bu şekilde Uzun Hasan zalim olarak nitelendirilerek Sultan Mehmet'in onun üzerine sefer açması bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak Tursun Bey'in rivayetinde özellikle Karaman'da meydana gelen hadiselere yer vermesi bir bakıma Osmanlı Devleti ile Akkoyunlular arasındaki esas mücadelenin Orta Anadolu'da nüfuz tesis etmek olduğunu bize göstermektedir.

Tursun Bey'de yer alan ve Sultan'ın Uzun Hasan üzerine sefer açmasına sebep olarak anlattığı hadiseler aşağıda özetle verilmiştir.

"Uzun Hasan'ın mazlumlardan akıttığı kanın ve onlardan yağmalanan malların intikamını almak için, (Paragrafta buradan sonra yer alan bilgilerin Neşrî yolu ile Aşıkpaşazâde'den alınma ihtimali oldukça kuvvetlidir.) Sultan Mehmet, ordusuna İstanbul'dan Anadolu yakasına geçmesini emretti. Ancak devlet erkânı onu acele etmemesi konusunda uyarıp, hazırlık yapması gereğini belirttiler. Sultan Mehmet Mahmut Paşa'yı çağırıp tekrar Vezir-i Azam yaptı. O'da gerekli olan harp levazimatının ve askerinin hazırlanması işine başladı". Bu Hicretin 877'sinde oldu."⁴⁹

Tursun Bey, rivayetine kendi tecrübelerinden naklettiğini düşündüğümüz ve aşağıda özetle verilen "Hikâyet" başlığı ile devam etmektedir.

"Hikâyet

Tokat'ı yağmaladıktan sonra Emir Beg Müslüman esirleri ve onların mallarını alıp gitti. Uzun Hasan'ın yeğeni Mirza Yusuf'a bir ordu verdi. Mirza Yusuf'u, Karaman'a İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmet'le beraber gönderip Pir Ahmet'i tekrar Karaman'a koydular. Yine bölge Müslümanlarına eziyet ettiler. Karaman Eyaleti tasarrufunda bulunan Sultan Mustafa Anadolu askerleri ile hazır olup, Mirza Yusuf'la çarpışıp onu yenip kendisini ve iki yüze yakın ünlü beyini esir aldı ve birçok adamını öldürdü. Kaçan düşman askerleri kurtulabilmek için Varsak bölgesine gittiler ancak orada da Varsaklar'ın taarruzuna uğradılar. Bu şekilde yirmi bin çeriden bin er kurtulmaya muvaffak olamadı. Bu tarafta dahi Sultan Mehmet nakilden şahitler ve akıldan deliller vasıtası ile Uzun Hasan'dan intikam alma fikrini iyice kabullenmişti. Düşmanın yenilgi haberi yetişti ve akabinde de Mirza Yusuf'u diğer beyleri ile beraber payitahta gönderdiler. Mirza Yusuf hapse atılıp, diğer beyler öldürüldüler."

Yukarıdaki hikâyet'i izleyen paragrafta Tursun Bey yine Uzun Hasan üzerine açılan seferin gerekçelerini izah etmeye çalışmaktadır. Bu paragrafta anahtar ibare şudur:

"...Şer'an ve örfen ve aklen ve naklen vâcib oldu ki, ser-pençe-i 'inne batşe rabbike le-şedid' vâsıtası ile müslümânlar üzerinden def-i zar ve kat'-i ser-i şerri düp 'innemâ cezâ'ü 'llezîne yuhâribûna'llâhe ve rasûlehû' hükmini imzâ ide..."⁵⁰

⁴⁹ A.g.e., s. 155-156.

⁵⁰ A.g.e., s. 157.

Yer verilen bu cümleden de anlaşılacağı üzere Tursun Bey mümkün olan bütün kaynakları kullanarak Uzun Hasan'ın üzerine açılan seferin gerekçelerini izah etmeye çalışmaktadır. Tursun Bey'in devlet kademelerinde aldığı vazifeler ve Vezir-i Azam Mahmut Paşa'ya olan yakınlığı da düşünüldüğünde kesin olmamakla birlikte onun Uzun Hasan'a yapılacak sefer için alınmış olma ihtimali bulunan bir fetvayı görerek kısmen de olsa naklediyor olduğunu düşünebiliriz.

Tursun Bey savaşın sebeplerini izah etmek için bilgiler ekledikten sonra 1473 seferinin başlangıç kısmına gelir. Tursun Bey özetle şunları anlatır:

"Sultan küçük şehzadesi Cem'i Rum-ili muhafazası için Edirne'de koyup kendisi Yeniçerileri ile beraber İstanbul tarafından Anadolu yakasına geçti. Rum-ili Beyi Has Murat'a emredip Gelibolu'dan Rum-ili askeri ile geçip Orduyu-hümayuna mülhak olmasını istedi. Anadolu ve Rum-ili askeri birleştiler. Ordunun sağ kanadında Anadolu askerleri ile Sultan Bâyezid ve sol kanadında da Karaman askerleri ile Sultan Mustafa yer aldı."⁵¹

Yukarıdaki paragrafta yer alan bilgiler daha önce isimleri zikredilmiş tarihçilerin verdiği bilgilere bir konu hariç yenilik getirmemektedir. Tursun Bey farklı olarak seferin başlangıcında Sultan Mehmet'in küçük şehzadesi Cem'i Edirne'de bıraktığını belirtmektedir. Cem'in sonraki devirlerde Osmanlı Devleti içerisindeki durumu düşünülürse aynı zamanlarda eser kaleme almış olan birçok tarihçinin eserinde neden yer almadığı daha iyi anlaşılabilir. Cem'in isminin burada zikredilmesi tabiatıyla Tursun Bey'in kendi tecrübelerinden kaynaklanan bir bilgi olduğunu söylememiz gerekmektedir.⁵²

Tursun Bey'in sefer rivayeti özetle şu şekilde devam eder:

"Ordu menzilleri kat etmek suretiyle serhat şehri olan Sivas'a geldi. Uzun Hasan'ın ordusu Osmanlı ordusunun heybetinden görünmemeye tercih etti. Sultan Mehmet adamlarına emrederek düşmanı her nerede olurlarsa olsunlar bulup yok etmelerini istedi. Ordu Uzun Hasan'ın peşinden yürüyüşe devam ederek gizlenebilecekleri her yeri aramaya başladı."⁵³

⁵¹ A.g.e., s. 158-159.

⁵² Sultan II. Bâyezid dönemi Bâyezid-Cem Sultan ilişkileri hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. S. Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasi Hayatı*, İstanbul, 1966. Ayrıca bkz. M.H. Şakiroğlu, "Cem Sultan", *DİA*, İstanbul 1993, s. 283-284. Tursun Bey'in Şehzade Cem ile olan ilişkisi hayatının en önemli ayrıntılarından birini teşkil etmekte, eseri ile ilgili birçok kapalı noktaya açıklık getirmektedir. Kemalpaşazade'nin 8. Defterindeki bilgilere göre Tursun Bey Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonra ortaya çıkan Bayezid Cem mücadelesinde kitabını ithaf ettiği II. Bayezid'i değil, Cem Sultan'ı desteklemiştir. Ancak Cem Sultan yapılan savaşta yenilerek kaçarken kendisini destekleyen devlet erkânından bazıları esir alınmıştır. Bu esir edilenlerden biri de Cem'in Defterdarı Tursun Bey'dir. Büyük ihtimalle devlet kademelerindeki vazifelerine binaen Tursun Bey affedilmiştir. Kitabının girişinde nazım vasıtası ile ölümü hak ettiği bir günahından dolayı affedildiğini açıklayan Tursun Bey (s.19) bu affedilme hadisesine referans vermek istemiş olabilir. Tursun Bey eserinde Fatih'in vefatından sonra meydana gelen hadiseleri anlatırken Cem Sultan ismini özellikle zikretmemeye çalışmıştır. Cem isminin eserde zikredilmesi eğer bir unutkanlık sebebi ile değilse, bir defaya mahsus da olsa bir vefa borcunun ödenmesi şeklinde anlaşılabilir. Bakınız, İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman VIII. Defter (Transkripsiyon)*, hazırlayan A. Uğur, Ankara 1997, s. 20.

⁵³ *Tursun Bey*, s. 159.

Bu paragrafın devamında Tursun Bey Has Murat Paşa'nın düşmanla savaşı ve ölümü hakkında bilgi vermektedir. Bu hadise hakkındaki bilgileri Tursun Bey'in doğrudan Mahmut Paşa'dan naklen anlatıyor olma ihtimali oldukça kuvvetlidir. Hadise anlatılırken kullanılan "kıssa böyle oldu ki" ibaresi bir yandan Tursun Bey'in kaynağında bir değişikliği ifade ederken, diğer yandan da hadisenin başka bir kişi tarafından anlatıldığını göstermektedir.

"...Kıssa böyle oldu ki, çün Uzun Hasan Sultân-ı muzafferün mukâbelesini hatar-nâk bildi, "*el-harbü hud'a*" zeyline teşebbüs itti. Ve şol gün ki âb-ı Furât meşreb-i huyûl-i guzât olmalı oldu, ya'ni Furât kenârında konmalı olduğu gün, Uzun Hasan bu sunun yakaları eteklerinde, güzîde askeri ile kendü busuya girmiş. Vaktâ ki pâdişâh visâk-ı sa'adetine gelüp, nüzûl buyurup, âyîn-i Osmâni üzre konmakta iken; talî'a-i asker-i zafer-tâlî'e, ya'ni karavula ol muhâlif bir iki alay gösterdi. Ve bu cihetten ki bir niçe kerre karavul karavula buluşup, sıyup tağıdurlar idi; yine eyle tasavvur olundu. Ammâ bu def'ada düşmen alayı müte'addid görüldüğü cihetten, bu taraftan karavula yardım için ziyâde ihtimâm olunup, Mahmut Paşa niçe güzide beğler ile ve Rum-ili beği Has Murat ba'zı üründü asker ile düşmenden yana çaptılar. Düşmen hod hile vü mekr atına binmiş idi, at başın kafasına döndürdü ve kaçtı. Asker-i cerrardan ba'zı tayife "yağı, yağma" diyüp, ihtiyat yolların na-mer'i tuttılar. Serpindi, müteferrik yağmâ vü gâret emrinde cesâret gösterdiler. Mahmûd Paşa bu arada firâset ile evzâ'dan muhâlifün hilesin anlayup Hâs Murat'a işâret itti ki, bir mu'ayyen yirde saf bağlayup sâbit tura. Kendü, Mahmûd Paşa, alayı ile ilerü busu yirlerin çalmağa revân oldu.

Çün Mahmud Paşa ileri çarptı, "Hây, düşmen sındı; ad Mahmûd Paşa'nun oldu" diyü Hâs Murat'un mukarrebleri koltuklayu virdiler. Bi-te'emmül alayın bozdu ve düşmenden yana çarptı. Bu idi ki, nâgâh Uzun Hasan askeri ile busudan çıkup, asker-i muzafferün serpindüsünü tükürüp Mahmut Paşa üzerine bıraktı. Tarafeynden, kılıç kılıca oldu, niçe erler aktarıldı ve başlar kesildi ve döndürüşmeler oldu. İy niçe başlar kan denizinde kabak gibi yüzer idi. Âb-ı Furât bu gazâret ile kan aktı. Ukâb-ı se-per-i tir -ki zahmına siper döymez- esnâ-yı ma'rekede tayerân itti ve bedenler şahlarına konup tavâtî-i nüfûsı tenler kafesinden kaptı ve gürz-i girân istikâkinden niçe başlar bî-hod olup, tuyûr-ı hayâtları evkâr-ı me'lûflarından remîde olup yirlerin bûm-ı adem tuttu. Leme'ân-ı hüsâm-ı bürrân, zalâm-ı katâm içinde berk şeklin gösterdi; ve sahîl-i huyûl ve sıyâh-ı na'ra-i merdân, tekâtur-ı katarât-ı hûn arasında ra'd ü bârân suretin beyân ider idi."

Bu bilgilerden sonra Tursun Bey hadiseye "Hikâyet" başlıklı bir ara bilgi ile devam eder:

"Hikâyet

Mahmûd Paşa'ya takrî'an i'tirâz olundu ki: "Ne aceb ki, Türkmân kusûr-ı akl ile muttasif iken hâzır bulunup, ve ashâbunuz kemâl-i firâset ile mevsûf iken gafil bulundu." Cevâb virdi ki: "'Asâen tekrehû şey'en ve hüve hayrun leküm".(Kur'an, Sure-Bakara, 216) Bârik-bîn ü dûr-endiş, vezîr-i kâmil idi. Bilür idi ki, bunun gibi leşker-i encüm-gürûh, âsümân şükûh yağı memleket içinde çok yörimek hatâdur, husûsâ kim hasm kavî ola. Pes bu

latife-i Rabbânî'yi müsteclib-i fevz-i mübîn bildi ki, bu gurûr ile mümkündür ki hasm kendüyi göstere. Niteki hem oldı."54

Yukarıda yer verilen hikâyet'in gayesi Mahmut Paşa'nın hikmetini ve basiretini göstermektir. Tursun Bey Mahmut Paşa'yı "müsteclib-i fevz-i mübîn" yani "ilahi zaferi celb eden" bir şahıs gibi niteleyerek onun bir "veli" özelliğini taşıdığını ima etmektedir.

Tursun Bey'in muhabere rivayeti özetle şu şekilde devam etmektedir.

"Mahmut Paşa'nın birlikleri çarpışarak Has Murat Paşa'nın olduğu yere kadar geldi. Fakat Has Murat Paşa orada değildi. Hem savaşı hem de hayatını kaybetmişti. Fenarioğlu Ahmet Paşa'nın atı tökezledi ve esir alındı. Turahanoğlu Ömer Bey ve Aydın Beyoğlu Hacı Bey'de tutsak düşenler arasında idi" Yukarıdaki paragrafta Tursun Bey Hacı Bey'in tam ismini (Aydın Beyoğlu) vermektedir. Daha önce zikredilen kaynaklarda bu isme yer verilmemiş olması Tursun Bey'in kendi tecrübeleri ile bu bilgileri verdiğini ve başka kaynaklara müracaat etmediğini göstermektedir.

"Bu yenilgiden bir kaç gün sonra, ordu tekrar düzene koyuldu ve yürüyüşe geçti. Uzun Hasan ordunun gücünü görünce korkuya kapıldı. Ordunun sağ kanadında Sultan Bâyezid düşmanın sol kolundaki şehzade Uğurlu Muhammed ile karşılaştı. Ordunun sol kanadındaki Sultan Mustafa düşmanın sağ kolundaki Zeynelabidin'in karşısına geçti. Davut Paşa asker ve Anadolu azabları ile beraber Uzun Hasan'ın merkezine saldırdı. Savaş esnasında Zeynel'in başı kesildi ve Sultan Mustafa'nın önüne getirildi. Daha sonra bir mızrağın ucuna takılarak Sultan'a gönderildi. Uzun Hasan ordusunun bu kanadı yenilmiş oldu. Diğer kanatta da Uğurlu Muhammed Sultan Bâyezid kuvvetlerine dayanamayıp kaçtı. Sultan Bâyezid kaçan kuvvetleri takip etti"55.

Tursun Bey'in savaş rivayetinde Anadolu Beylerbeyi olan Davut Paşa'ya⁵⁶ Neşrî tarihinde olduğu kadar önem vermediği ismi geçtiğinde de ismini Mahmut Paşa ile birlikte zikrettiği görülmektedir.

" Uzun Hasan'ın iki kanadı da yenilince Mahmut Paşa ve Davut Paşa azaplarla birlikte Uzun Hasan'ın merkezine saldırıp, dağıttılar. Uzun Hasan, Mahmut Paşa ve Davut Paşa'nın çarhacılarına dayanamadı ve yenildi.

Yukarıdaki paragrafta yer alan Çarhacı⁵⁷ kelimesine Neşrî'nin savaşla ilgili rivayetinde de rastlamaktayız. Tursun Bey bu bilgileri Neşrî'den almış olabilir.

Tursun Bey'in muhabere rivayeti özetle şu şekilde devam eder:

"Osmanlı ordusu muzaffer oldu ve Uzun Hasan kaçtı. Oğlu Zeynelabidin hayatını kaybetti. Yenilmiş ordunun askerleri savaş alanından kaçmaya çalışırken birçoğu

⁵⁴A.g.e., s. 159-162.

⁵⁵A.g.e., s. 163-164.

⁵⁶ Neşrî, savaşla ilgili rivayetinde devamlı olarak Davut Paşa'yı en ön saflarda göstermektedir. Buradan hareketle Mahmut Paşa ile Tursun Bey arasındaki devlet kademesinde var olan yakın ilişkinin Davut Paşa ile Neşrî arasında da olduğunu düşünebiliriz.

⁵⁷Çarhacı: Yürüyüş halindeki ordunun pişdarlığı (öncü) vazifesini görenler hakkında kullanılır bir tabirdir. Bunlar ordunun en seçkin efradını teşkil ederlerdi. Süvari olan çarhacıların sayısı dört beş bindi. Bunların amiri "çarhacıbaşı" idi. M.Z. Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt I, İstanbul 1993, s. 326.

öldürüldü. Geriye kalan ve ele geçirilen askerler üç kısma ayrıldı. Bir kısmı öldürülürken bir kısmı da esir edildiler. Geriye kalan bir kısmı da serbest bırakıldı.."

Uzun Hasan askerlerini ve efradını bırakıp kaçtı. Osmanlı birlikleri Uzun Hasan'ın ordugâhını yağmaladılar. Akkoyunlu esirleri Sultan'ın huzuruna getirildiler. On binden bir kaç yüz fazla esir sayıldı. Bunların bazıları öldürüldü. Üç binden fazlası esir olarak İstanbul'a gönderildi. Sultan birçok inanan kadın ve erkeğin Uzun Hasan'ın bu kötü hareketi neticesinde öldürülmesinin doğru olmayacağını düşünerek kaçan askerlerin takip edilmemesi emrini vererek Karahisar'a Azerbaycan'ın en ünlü kalesi üzerine hareket emrini verdi. Kale bir kaç pare top ateşinden sonra teslim oldu ve teslim olanlara aman verildi. Kale'ye asker koyulduktan sonra etrafındaki muhiti ile beraber şap madeni de ele geçirildi. Sultan İstanbul'a dönülmesi için emir verdi.⁵⁸

Tursun Bey rivayetinin sonunda uzun bir "Nazm" a yer vermiştir. Bu nazm'da Tursun Bey sultanlara adaletli olup, halk için çalışmaları yolunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu arada Tursun Bey Selçuklu veziri Nizamülmülk ve onun Sultan Melikşah'a yaptığı tavsiyelerden de bahsetmektedir. Selçuklu vezirinin meşhur olmasındaki en büyük sebebin eseri Siyasetname olduğunu ve bu eserinde sultanlara yönetim hususunda doğru yolu göstermeye çalıştığı bilinmektedir. Bu nazm vesilesi ile de Tursun Bey'in kendisini bir an için Nizamülmülk'ün yerine koyarak dolaylı bir şekilde sultana tavsiyelerde bulunmaktadır. Diğer bir ilginç nokta da hemen bu şiiirden sonra yer alan paragrafta Tursun Bey'in muhabereyi kazanan Sultan Bayezid'miş gibi ona dua etmesidir. Tursun Bey'in eserini II. Bayezid'e sunması hasebi ile bu kısımda yer alan "nazm" ve paragrafı⁵⁹ Sultanın savaştaki rolünü yüceltmek için eklemiş olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse yukarıda değişik açılardan irdelenen Tursun Bey'in 1473 Otlukbeli Seferi hikâyesi tarihçinin eserin geneline yansıttığı methiye özellikleri ile örtüşmekte, savaşın Osmanlılar açısından başarı ile sonuçlanması methiye tarzını desteklemektedir. Tursun Bey'in özellikle Mahmut Paşa'yı ön plana çıkarma gayretleri ve Paşa'nın hatasını zafere teşmil etme çabası dikkat çekmektedir. Farklı Osmanlı kaynaklarında savaştaki başarısı ile ön plana çıkan Davut Paşa'nın ismi ancak Mahmut Paşa'nın yanında kendisine yer bulabilmektedir. Savaş hikâyesinin içerisinde ve sonunda Sultan II. Bayezid'e farklı bir konum verme çabası dikkat çekmektedir. Savaştan önceki sene gerçekleşen Tokat baskınında II. Bayezid'in muhtemel ihmali örtme çabaları eserin II. Bayezid'e sunulması aşamasında savaş hikâyesinin gözden geçirildiğini ima etmektedir. Hikâyenin başlangıcında Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın başarıları zikredilirken şahsına yönelik olumsuz tanımlamalar bu başarıların anlatılmasından ziyade Fatih'in zaferini yüceltme amacı gütmektedir. Ancak Uzun Hasan'ın temsil ettiği Akkoyunlu Devleti günümüze intikal eden eserleri ve devrin siyasal olaylarına etkisi ile Yakın Doğu Türk-İslam tarih ve medeniyetinde müstesna bir yere sahiptir.

⁵⁸ *Tursun Bey*, s. 165-167.

⁵⁹ *Tursun Bey*, s. 168.